

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Dobrowolski

SSN Krzysztof Wiak

w sprawie ze skargi A. B.

na przewlekłość postępowania przed Sądem Apelacyjnym w (...) sygn. akt III AUa (...),

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w [...]

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 21 lipca 2020 r.:

- 1. stwierdzić, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje A. B. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) sumę pieniężną w wysokości 2 000 (dwa tysiące) zł;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz A. B. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania skargowego.**

UZASADNIENIE

- A. B. reprezentowany przez pełnomocnika – adwokata J. T. G. , działając na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. 2018, poz. 75, dalej: ustawa o skardze na przewlekłość) złożył do Sądu Najwyższego w dniu 15 kwietnia 2020 r. skargę na przewlekłość postępowania apelacyjnego toczącego się przed sądem Apelacyjnym w (...) pod sygn. akt III AUa (...). W skardze sformułowano następujące żądania:

1. stwierdzenie, że w postępowaniu toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w (...) w sprawie z odwołania A. B. nastąpiła przewlekłość;
2. przyznanie od Skarbu Państwa na rzecz A. B. sumy pieniężnej w kwocie 10.000 zł.;
3. zasądzenie od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz A. B. zwrotu kosztów postępowania wywołanego niniejszą skargą.

Zarzut przewlekłości autor skargi uzasadnił tym, że w sprawie dotyczącej rozpoznania apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w N. , IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 24 stycznia 2018 r., sygn. akt IV U (...) zachodzi ponad dwuletnia beczynność sądu drugiej instancji. Sąd drugiej instancji do dnia wniesienia apelacji nie wyznaczył terminu rozprawy oraz nie podjął żadnej czynności zmierzającej w tym kierunku. Skarżący podniósł, że w dotychczasowej (utrwalonej) judykaturze Sądu Najwyższego konsekwentnie przyjmuje się, że kilkunastomiesięczny okres wyczekiwania na wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. Powołując orzecznictwo wskazał, że za przewlekłe uznaje się postępowanie, w którym w danej instancji nie wyznaczono terminu rozprawy przez ponad 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; 14 marca 2007 r., III SPP 3/07). Ponadto, wnosząc o zasądzenie odszkodowania w wysokości 10.000 zł zaznaczył, że przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość stanowi sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla Skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania.

W odpowiedzi na skargę na przewlekłość postępowania Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł o jej oddalenie. W ocenie Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...) wszystkie czynności w sprawie wykonywane były z zachowaniem zasady kolejności wpływu. Akta przedmiotowej sprawy, po zarejestrowaniu, nadaniu sygnatury, a następnie losowaniu sędziego sprawozdawcy poddano badaniu pod kątem prawidłowości wniesienia apelacji i ewentualnych jej braków, a następnie oczekiwały na wyznaczenie terminu rozprawy. W dniu 16 kwietnia 2020 r. na podstawie § 79 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2019, poz. 1141 ze zm.; dalej: regulamin urzędowania sądów powszechnych), zarządzono rozpoznanie sprawy poza kolejnością wpływu i dołosowano pozostałych członków składu orzekającego. Jak wyjaśnił Prezes Sądu Apelacyjnego w (...), związanie wylosowanym składem orzekającym (zgodnie ze zmienionymi od dnia 1 lutego 2019 r. zasadami wyłaniania składów wieloosobowych wg regulaminu urzędowania sądów powszechnych) powodowało (i powoduje nadal) konieczność tworzenia grafiku rozpraw z uwzględnieniem obecności wszystkich wylosowanych członków składu. Terminy wyznaczanych rozpraw wynikają z liczby spraw wpływających do Wydziału w ostatnich latach oraz obsady kadrowej (liczne odejścia w stan spoczynku Sędziów Wydziału). W konsekwencji, w związku z wakacjami w Wydziale (obecnie 5 wakatów) spowodowanymi przejściem Sędziów w stan spoczynku oraz stałym wpływem spraw rosną zaległości i terminy rozpoznawania spraw wynoszące obecnie około 24 miesiące. Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) dodał nadto, że w referatach sędziów Wydziału III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych tutejszego Sądu na wyznaczenie terminu oczekuje od 392 do 812 spraw z apelacjami, nie włączając w to spraw zażaleniowych i innych. Obciążenie poszczególnych Sędziów wynika nie tylko z liczby spraw wpływających, ale przede wszystkim z długotrwałych braków kadrowych, wynikających z nieobsadzania zwalnianych etatów sędziowskich. Ponadto, brak terminu rozprawy

lub wyznaczenie go po upływie znacznego okresu od przedstawienia akt Sądowi Apelacyjnemu nie wynika z opieszałości w rozpoznawaniu tej i innych spraw wskutek zaniedbań Prezesa Sądu Apelacyjnego, Przewodniczącego Wydziału, czy Sędziego referenta, lecz jest rezultatem niezapewnienia władzy sądowniczej odpowiednich warunków kadrowych, biurowych i proceduralnych, by możliwe było szybkie i rzetelne rozpoznanie takiej liczby spraw, jakie wpływają do Sądu Apelacyjnego, na co w ocenie Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...) zwracał uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie R. i inni przeciwko Polsce i na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z 12 lipca 2017 r., III SPP 28/17.

Z tych wszystkich wskazanych przyczyn Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł o oddalenie skargi jako niezasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest zasadna.

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy skardze na przewlekłość postępowania strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego. Ustawa o skardze na przewlekłość postępowania nie określa wyraźnie, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. Judykatura Sądu Najwyższego stoi na stanowisku, że o przewlekłości postępowania apelacyjnego można mówić z reguły w przypadku bezczynności sądu drugiej instancji polegającej na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; z 14 lipca 2016 r., III SPP 55/16; z 7 marca 2017 r.; z 19 października 2017 r., III SPP 42/17; z 21 lutego 2018 r., III SPP 3/18, z 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18 oraz z 3 grudnia 2019 r., I NSP 160/19).

Przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania określa art. 2 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania. Zgodnie ze wskazanymi w powołanym przepisie prawa kryteriami dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość

czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19). Przewlekłości postępowania nie ocenia się nadto w sposób mechaniczny, lecz w każdej sprawie indywidualnie (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19). Dokonując oceny, czy doszło do przewlekłości postępowania, a tym samym czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, sąd - stosownie do treści art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość - obok upływu czasu, uwzględnia indywidualne okoliczności sprawy związane z postępowaniem oraz okoliczności związane z organizacją wymiaru sprawiedliwości. Przewlekłość postępowania nie może być jednak usprawiedliwiona samymi niedostatkami organizacyjnymi wymiaru sprawiedliwości. Skarb Państwa nie może więc zwolnić się z odpowiedzialności za przewlekłość postępowania sądowego, powołując się tylko na zaniedbania władz publicznych w zakresie zapewnienia sądom optymalnych warunków do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, skutkujące nadmiernym obciążeniem sędziów pracą oraz zaległościami w rozpatrywaniu spraw sądowych (postanowienie Sądu Najwyższego z 3 grudnia 2019 r., I NSP 160/19).

Z analizy akt sprawy wynika, że wyrokiem z 24 stycznia 2018 r., IV U [...], Sąd Okręgowy w N. IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił wniesione odwołanie Skarżącego na decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 27 marca 2017 r. znak: (...). Wyrok został zaskarżony apelacją Skarżącego z 20 lutego 2018 r. (data wpływu apelacji do Sądu Okręgowego w N. IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych). Po przeprowadzeniu formalnej kontroli wniesionego środka odwoławczego nie stwierdzono braków formalnych, uznając jednocześnie, że apelacja została wniesiona w terminie. W dniu 15 marca 2018 r. sprawa wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w (...) pod sygn. III AUa (...), skierowano ją następnie do systemu losowego przydziału spraw, który w 24 września 2018 r. wyłonił sędziego referenta. Dnia 16 kwietnia 2020 r. na podstawie § 79 regulaminu urzędowania sądów powszechnych, zarządzono rozpoznanie sprawy poza kolejnością wpływu i tego samego dnia dołosowano pozostałych członków składu orzekającego.

Powyższe wskazuje, że od dnia wpłynięcia apelacji (20 luty 2018 r.) do dnia wniesienia skargi (15 kwietnia 2020 r.) upłynęły ponad 24 miesiące. Od daty przekazania akt przez sąd I instancji do Sądu Apelacyjnego w (...) (15 marca 2018 r.), a następnie dokonania wstępnej analizy sprawy i wyznaczenia składu orzekającego, do dnia 15 kwietnia 2020 r., kiedy wniesiono skargę na przewlekłość postępowania, nie podjęto w Sądzie Apelacyjnym w (...) żadnych czynności zmierzających do wyznaczenia terminu rozprawy odwoławczej w sprawie. Okres bezczynności przekracza zatem standard wypracowany w orzecnictwie Sądu Najwyższego, przy czym brak jest jakichkolwiek obiektywnych okoliczności w odniesieniu do realiów faktycznych i prawnych rozpatrywanej sprawy, które uzasadniałyby bezczynność w wyznaczeniu terminu rozprawy apelacyjnej, zwłaszcza, że nie ulegało wątpliwości, że sprawa spełniała wszelkie warunki pozwalające na skierowanie jej na rozprawę. Co prawda, przy ocenie zasadności skargi nie można całkowicie pomijać obłożenia wydziałów dużą ilością spraw i konieczności rozpoznawania ich według kolejności. Ocena ta nie może być jednak oderwana od obowiązku sądu rozpoznawania wszystkich wniesionych spraw bez nieuzasadnionej zwłoki. Przewlekłości w niniejszej sprawie nie usprawiedliwia wskazana przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...) w odpowiedzi na skargę okoliczność dużej liczby spraw wpływających do Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Apelacyjnego w (...) oraz nieobsadzonych wakatach sędziowskich. Okoliczność tę należy zakwalifikować do czynników organizacyjnych i kadrowych, które są całkowicie niezależne od stron postępowania, a zwłaszcza skarżącego. W orzecnictwie Sądu Najwyższego szczególne silnie akcentuje się konieczność takiej organizacji pracy jednostek wymiaru sprawiedliwości, by nie dochodziło do przewlekłości postępowań sądowych, to bowiem na władzach kraju spoczywa obowiązek należytego zorganizowania funkcjonowania władzy sądowniczej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 lipca 2005 r., III SPP 121/05; z 16 stycznia 2018 r., III SPP 57/17; z 13 grudnia 2018 r., I NSP 59/18; z 9 kwietnia 2019 r., I NSP 9/19). Sąd Najwyższy zwracał już uwagę, że takie organizowanie systemu jurysdykcyjnego, aby właściwe sądy mogły podołać rozstrzygnięciu spraw sądowych w rozsądnych terminach jest „zwłaszcza konieczne przy rozstrzygnięciu spraw uznanych w wewnętrznym porządku prawnym

za wymagające szczególnych procedur zapewniających sprawność i szybkość postępowań sądowych, do których zaliczają się sprawy z zakresu prawa pracy oraz ubezpieczeń społecznych, gdyż polegają one często na osądzaniu kwestii o życiowym znaczeniu dla zapewnienia bytu materialnego pracownikom lub ubezpieczonym” (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2005 r., III SPP 34/05; z 5 sierpnia 2013 r., III SPP 188/13; z 10 lipca 2019 r., I NSP 67/19). Ponadto, jak zaznaczył Sąd Najwyższy, sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, już na etapie postępowania przed organami ubezpieczeń społecznych uzyskują określony poziom weryfikowalności spornych okoliczności faktycznych lub prawnych, które powinny być już dostatecznie wyjaśnione w procedurze odwoławczej od decyzji organu ubezpieczeń społecznych przez sądy pierwszej instancji, a poza tym są to na ogół sprawy w dużym stopniu powtarzalne, co sprawia, że kwestie szczególnie prawniczo skomplikowane nie ujawniają się nazbyt często, a zatem instancyjna kontrola orzeczeń sądów pierwszej instancji w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych na ogół nie tworzy zawiłych barier ograniczających możliwości ich szybkiego i sprawnego osądzania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 marca 2006 r., III SP 13/06; z 5 czerwca 2007 r., III SPP 19/07; z 14 czerwca 2019 r., I NSP 46/19). Z tych powodów orzeczono jak w punkcie pierwszym na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość.

Uwzględniając skargę na przewlekłość postępowania sąd na wniosek skarżącego ma obowiązek zasądzić odpowiednią sumę pieniężną od Skarbu Państwa (art. 12 ust. 4 zd. pierwsze ustawy o skardze na przewlekłość). Granice tej kwoty określone zostały w art. 12 ust. 4 ustawy pomiędzy 2.000 a 20.000 zł, a w tych granicach, zasądzona kwota ma wynosić nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania. Suma pieniężna, o której mowa w tym przepisie stanowi - z jednej strony - rodzaj sankcji dla Państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, powodujące czasami wręcz systemową przewlekłość postępowań sądowych w niektórych obszarach praktyki sądowej, z drugiej zaś - rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSP 23/19). Zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej powinno następować

w granicach określonych ustawą, z uwzględnieniem zasady, że kwota ta powinna być przyznawana w większej wysokości (w górnej granicy) przy ustaleniu rażącej, niczym nieusprawiedliwionej, szczególnie dotkliwej dla skarżącego, przewlekłości postępowania, a odpowiednio (proporcjonalnie) w niższej wysokości przy ustaleniu przewlekłości niewielkiej, częściowo usprawiedliwionej, niedotkliwej (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05).

Uwzględniając powyższe, w tym charakter sprawy i jej przedmiot (sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych, nie będąca sprawą pilną w rozumieniu § 2 pkt d) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych) oraz bezczynność Sądu Apelacyjnego w (...) odnośnie wniesionej przez Skarżącego apelacji, który swoją postawą nie przyczynił się do wydłużenia trwania czasu postępowania, a z drugiej zaś strony, biorąc pod uwagę okres zwłoki w rozpoznaniu sprawy, a w szczególności uwzględniając, że całe postępowanie w sprawie, tj. w I oraz w II instancji w dniu wniesienia skargi trwało łącznie ponad 2 lata, a termin rozprawy w dniu złożenia skargi został wyznaczony, jak też mając na względzie czynniki obiektywne, tj. liczbę wpływających spraw z zakresu pracy i ubezpieczeń społecznych do Sądu Apelacyjnego w (...), Sąd Najwyższy uznał za właściwe przyznanie Skarżącemu od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...), tytułem sumy pieniężnej, o której mowa w art. 12 ust. 4 zd. pierwsze ustawy, kwotę 2.000 zł.

O kosztach postępowania skargowego (wynagrodzenie pełnomocnika w wysokości 240 zł) orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i w związku z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz na podstawie § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. 2018, poz. 265 z późn. zm.).